

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ ЯК ІНШОГО ЗАХОДУ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

УДК 343.2/7(477)

Постановка проблеми. Запровадження у чинне кримінальне законодавство України положень ст. 96-1 та 96-2 КК України та надання спеціальній конфіскації статусу заходу кримінально-правового характеру є важливим кроком у тих євроінтеграційних процесах, в яких сьогодні бере участь Україна. Разом з цим, сьогодні проблематика законодавчої регламентації спеціальної конфіскації не вичерпується питаннями правової природи цього заходу впливу чи з'ясуванням місця останнього в системі кримінального законодавства України. Звертають на себе увагу також і ряд проблем, пов'язаних із законодавчо закріпленням у ст. 96-1 КК України обов'язком суду призначати вказаний захід кримінально-правового характеру, зокрема, умовами призначення останньої. Вирішення цих проблем має важливе значення, адже від цього прямо залежить можливість застосування спеціальної конфіскації на практиці та, відповідно, обґрунтовується обумовленість запровадження останньої в систему кримінального права України.

Стан дослідження. Вивчення окремих питань спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру висвітлювали у своїх працях такі вчені, як: К.П. Задоя[1], Н.А. Орловська [2], П.Л. Фріс[3], Л.М. Димидова [4], В.С. Батиргарєва[5], та інш. Однак, як правило, науковці зосереджували свою увагу на з'ясуванні інших питань правової регламентації спеціальної конфіскації, при цьому юридичні ознаки від яких залежить можливість та необхідність призначення спеціальної конфіскації практично не досліджувалися.

Мета статті полягає у з'ясуванні умов застосування спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру за Кримінальним кодексом України, їх правовій характеристиці та обґрунтованості останніх.

Виклад основних положень. Спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру на законодавчому рівні регулюється положеннями ст. 96-1 та 96-2 КК України. При цьому, перераховуючи у ч. 1 ст. 96-1 КК України умови застосування спеціальної конфіскації законодавець вказує, що: “спеціальна конфіскація застосовується за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння передбаченого КК України за які призначено основне покарання у виді позбавлення волі або штраф понад три тисячі неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а так само передбаченого ч. 1 ст. 150, ст. 154, ч. ч. 2 і 3 ст. 159-1, ч. 1 ст. 190, ст. 192, ч. 1 ст. 204, ст. ст. 209-1, 210, ч. ч. 1 і 2 ст. 212, ст. 212-1, ч. 1 ст. ст. 222, 229, 239-1, 239-2, ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 248, ст. 249, ч. ч. 1 і 2 ст. 300, ч. 1 ст. ст. 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, ст. 363, ч. 1 ст. ст. 363-1, 364-1, 365-2 КК України”[8].

Узагальнивши вказане законодавче положення, можна виділити чотири групи умов застосування спеціальної конфіскації, зокрема, вчинення: 1) умисних злочинів, за які законодавець передбачив основне покарання у виді позбавлення волі; 2) умисних злочинів, за які законодавець передбачив основне покарання у вигляді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 3) умисних суспільно небезпечних діянь, які підпадають під ознаки діянь, передбачених Особливою частиною КК України за які законодавець передбачив основне покарання у виді позбавлення волі або штраф понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 4) за вчинення злочинів та суспільно-небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, які чітко перераховані у ч. 1 ст. 96-1 КК України.

Правовий аналіз виділених законодавцем умов застосування спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру дозволяє виділити щонайменше три проблемних аспекти в питанні, яке стосується призначення цього заходу.

По-перше, із змісту положень ст. 96-1 КК України вбачається, що умовами призначення спеціальної конфіскації є вчинення особою умисного злочину або суспільно-небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння передбаченого особливою частиною КК України за які передбачене основне покарання у виді позбавлення волі. Тобто, спеціальна конфіскація може застосовуватися у всіх випадках умисного вчинення особою злочину або суспільно-небезпечного діяння за яке передбачено основне покарання у виді позбавлення волі, адже в чинному кримінальному кодексі України передбачено 447 статей, які встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, більшість з яких за формою вини є умисним. При цьому, з огляду на відсутність у ст. 96-1 КК України вказівки про можливість застосування спеціальної конфіскації лише за ті злочини, в яких умисна форма вини є конкретизованою, логічним є висновок про те, що спеціальна конфіскація може застосовуватися за вчинення усіх без винятку злочинів, які вчинені особою умисно. Єдиним обмеженням у застосуванні спеціальної конфіскації можна вважати вчинення злочинів, у яких конкретизована необережна форма вини, а також прив'язку законодавця до виду покарання, що застосовується за вчинення конкретного умисного злочину тобто вчинення особою такого злочину за який передбачено основне покарання у виді позбавлення волі.

При цьому, вказівка законодавця на можливість застосування до особи такого виду покарання як позбавлення волі не звужує межі її застосування, адже з огляду на положення ст. 12 КК України, спеціальна конфіскація може бути застосована незалежно від ступеня тяжкості вчиненого особою умисного злочину, оскільки за загальним правилом, позбавлення волі на певний строк як основний вид покарання може призначатися за злочин будь-якої тяжкості: від злочину невеликої тяжкості до особливо тяжкого злочину.

Видається, що таке суттєве розширення меж застосування спеціальної конфіскації фактично наділило спеціальну конфіскацію надмірною репресивністю, яка не притаманна системі некаральних заходів впливу, а відтак, можна говорити про її змістовне наближення до покарання.

По-друге, умовою застосування спеціальної конфіскації є вчинення особою злочинів які чітко перераховані у ч. 1 ст. 96-1 КК України. При цьому, незважаючи на те, що всі передбачені у ній діяння за формою вини є умисними, за ступенем тяжкості - злочини невеликої тяжкості, а суб'єкт їх вчинення може бути як загальний, так і спеціальний, то критерій визначення вказаного кола злочинів є незрозумілим. Видається, що подібна законодавча регламентація пов'язана із тим, що, за вчинення деяких злочинів, які увійшли до розглядуваного переліку такий вид основного покарання як позбавлення волі на певний строк або штраф у відповідному розмірі не передбачено, а відтак – відсутні і умови застосування спеціальної конфіскації, як іншого заходу кримінально-правового характеру.

Так, наприклад, згідно положень однієї із статті, що зазначена у вказаному переліку, а саме ч. 1 ст. 150 КК України (Експлуатація дітей) вбачається, що сам по собі факт вчинення цього діяння є умовою застосування спеціальна конфіскація незалежно від того, який вид покарання вказаний у її санкції. При цьому, вчинення більш небезпечного діяння, яке передбачене у ч. 2 ст. 150 КК України є умовою для застосування спеціальної конфіскації не в силу вчинення самого діяння, а вже в силу того, що за його вчинення передбачена можливість призначення такого основного виду покарання як позбавлення волі. Подібна ситуація прослідковується і при проведенні правового аналізу інших складів злочинів, включених у вказаний перелік, наприклад, положень ч. 1 ст. 190 КК України, ч. 1 ст. 204 КК України, ч. 1, 2 ст. 212 КК України, ч. 1 ст. ст. 222, 229, 239-1, 239-2 КК України, ч. 1 ст. ст. 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362 КК України та ч. 1 ст. ст. 363-1, 364-1, 365-2 КК України.

Таким чином, прив'язку законодавця до конкретного переліку складів злочинів, як однієї із умов застосування спеціальної конфіскації навряд чи може розцінювати обгрунтованим рішенням і з огляду на те, що зміна відношення до тих чи інших складів злочинів щоразу буде спонукати законодавця вирішувати питання зміни переліку злочинів, за вчинення яких можливе застосування спеціальної конфіскації.

Ще одна проблема полягає у недосконалості змісту тексту положень ст. 96-1 КК України. Зокрема, законодавча конструкція яка використовується законодавцем у статті 96-1 КК України - "... а так само передбаченого...", дає підстави для різного тлумачення положень розглядуваної статті. Зокрема, постає питання про те, чи можна вважати умовою призначення спеціальної конфіскації вчинення особою не лише злочину, передбаченого у ст. 96-1 КК України, а і суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки такого злочину.

Висновки. Як бачимо, кримінальне законодавство у питанні визначення умов призначення спеціальної конфіскації не можна вважати досконалим і таким, що позбавлене проблем у питанні правової регламентації.

Найбільш дискусійною видається така законодавча конструкція умови застосування спеціальної конфіскації, як вказівка у ст. 96-1 КК України на конкретні склади злочинів. Вказаний перелік діянь є необґрунтованим і позбавленим будь-якої системи, що в подальшому сприятиме проблемам під час застосування спеціальної конфіскації на практиці. Відтак, від прив'язки до будь-якого переліку діянь, як умови застосування спеціальної конфіскації доцільно відмовитися.

Крім того, виправлення потребують ті неточності положень ст. 96-1 КК України, які на практиці можуть бути використані з метою уникнення застосування до особи спеціальна конфіскації і, тим самим, збереження в останньої незаконно здобутих активів. Зокрема, з метою уникнення неоднозначного тлумачення положень ст. 96-1 КК України вважаємо доцільним внести до вказаної статті зміни і словосполучення "... а так само передбаченого..." замінити на "... а так само злочину або суспільно небезпечного діяння...", передбаченого ч. 1 ст. 150, ст. 154, ч. ч. 2 і 3 ст. 159-1, ч. 1 ст. 190, ст. 192, ч. 1 ст. 204, ст. ст. 209-1, 210, ч. ч. 1 і 2 ст. 212, ст. 212-1, ч. 1 ст. ст. 222, 229, 239-1, 239-2, ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 248, ст. 249, ч. ч. 1 і 2 ст. 300, ч. 1 ст. ст. 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, ст. 363, ч. 1 ст. ст. 363-1, 364-1, 365-2 КК України".

Одночасно з цим, правовий аналіз умов застосування спеціальної конфіскації дають поштовх для роздумів у напрямку

пошуку обґрунтування можливості законодавчого закріплення умовою застосування спеціальної конфіскації вчинення особою умисно будь-якого злочину чи суспільно небезпечного діяння, яке передбачене КК України.

1. *Задоєв К. П. Нормативне (законодавче) вирішення питання про юридичну природу спеціальної конфіскації майна // К. П. Задоєв // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. – № 2. – С. 76–86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik10_07.pdf.*
2. *Орловська Н. А. До питання про предмет спеціальної конфіскації / Н. А. Орловська, відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О. В. Козаченко // Новітні кримінально-правові дослідження – 2016 : зб. наук. праць. — Миколаїв : Гліон, 2016. – 420 с.*
3. *Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручн. Вид. 3-тє, доп. і перероб. / П.Л. Фріс. – Одеса : Фенікс, 2018. – 394с.*
4. *Демидова Л.М. Питання спеціальної конфіскації майна третіх осіб / Л.М. Демидова / Порівняльно-аналітичне право: елект. наук. вид. / гол. ред. Ю.М. Бисяга. – Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський нац. ун-т». – 2016. – № 3. – С. 174–176*
5. *Батургарєєва В. С. Спеціальна конфіскація як засіб запобігання злочинності в Україні / В. С. Батургарєєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://center.law.univ.kiev.ua>*
6. *Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>*

Винник А.О. Окремі питання умов застосування спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру за чинним кримінальним законодавством України.

Визначено та розкрито зміст умов застосування спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру. З'ясовано безпідставність закріплення у положеннях ст. 96-1 КК України вказівки на конкретні склади злочинів, як умови застосування спеціальної конфіскації. Звернено увагу на необхідність усунення тих недосконалостей формулювання положень чинної редакції ст. 96-1 КК України, які з точки зору формальної логіки дозволяють неоднозначно трактувати останню і створюють правове поле для можливості уникнення її застосування та збереження в особи незаконно здобутих активів. Крім того, висловлена позиція про доцільність застосування спеціальної конфіскації за вчинення особою умисно будь-якого злочину чи суспільно небезпечного діяння, яке передбачене КК України.

Ключові слова: конфіскація майна, спеціальна конфіскація, інші заходи кримінально-правового характеру.

Vynnyk A.O. Separate issues of the conditions for the using of special confiscation as an alternative criminal law measure under the criminal law of Ukraine.

The conditions for special confiscation as an alternative criminal law measure using have been identified and disclosed. It has been determined the baselessness of the designation on specific crimes as condition of special confiscation in the provisions of Article 96-1 of the Criminal Code of Ukraine. Attentioned to the necessity to eliminate those imperfections in formulating the provisions of the current Article 96-1 of the Criminal Code of Ukraine, which according to the terms of formal logic allow it ambiguous interpretation and create a legal possibility of avoiding the special confiscation and saving illegally obtained assets. Except this, the position was expressed on the expediency of the using of special confiscation for committing any intentionally crime or socially dangerous act, which is specified in the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: property forfeiture, special confiscation, alternative criminal law measures.

Гулян Ю.В.

**ПОНЯТТЯ МОТИВУ ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО
РОЗМЕЖУВАННЯ З СУМІЖНИМИ
КАТЕГОРІЯМИ**

УДК 343.2

Постановка проблеми. Злочин, як прояв антисоціальної поведінки особи містить у собі безліч елементів та факторів, які породжують його вчинення. Серед цих елементів окрему увагу потрібно зосередити на мотиваційному процесі, ядром якого виступає мотив злочину. Особа вчиняє вбивство, крадіжку, знищує чи пошкоджує чуже майно тому, що на це її штовхають користь, ревність, помста, кар'єризм та інші мотиви. Тому одним із першочергових аспектів любої злочинної поведінки є той чи інший мотив. Оскільки мотив є одним із компонентів мотивації злочину, він межує з іншими суміжними поняттями, такими як «інтереси», «прагнення», «намір» тощо. Крім цього, в чинному кримінальному законодавстві часто відстежується лінія ототожнення мотиву та мети злочину, що є неприпустимим. Для того, щоб проаналізувати, у чому суть та зміст мотиву, потрібно виділити його особливості як окремої категорії та відзначити основні відмінності від суміжних понять.